

Н.В. Петришина

N.V. Petryshyna

ДЕРЖАВНИЙ СЕКТОР
В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ:
ТЕОРЕТИЧНІ
ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ
ЗАСАДИ

STATE SECTOR
IN UKRAINIAN ECONOMY:
THEORETICAL AND
ORGANIZATIONAL
GROUNDS

У статті проаналізовано чотири підходи до визначення сутності державного сектора та запропоновано авторське визначення, розкрито сутність понять «економічне управління», «керівництво» та «регулювання», визначено напрями удосконалення державного сектора економіки України в сучасних умовах.

The article analyzes four approaches to determination of the state sector essence, and the author's own definition is offered; the essence of the notions "economic management", "administration" and "regulation" is revealed; the directions of the state sector improvement in the Ukrainian economy under current conditions are defined.

Ключові слова: державний сектор, підходи до визначення державного сектора, економічне управління, керівництво, регулювання, напрями удосконалення державного сектора економіки України.

Keywords: state sector; approaches to determination of the state sector; economic management; administration; regulation; directions of the state sector improvement in the Ukrainian economy.

Літ. 34.

Постановка проблеми. Ринкова трансформація економіки України вимагає докорінних змін у формуванні нової моделі національної економіки, невід'ємною складовою якої є функціонування та реформування її державного сектора. На початковому етапі незалежності України формування державного сектора характеризувалося відсутністю науково-обґрунтованої концепції реформ та непослідовністю заходів з її впровадження. Це призвело до затяжної трансформаційної кризи та неефективності функціонування державного сектора. Незважаючи на незначну макроекономічну стабілізацію, яка намітилась в останні роки, очевидним є те, що проблеми розвитку і подальшого формування соціально-ринкових відносин економіки України досі не одержали достатнього теоретичного вивчення та практичного вирішення. Звідси цілком очевидна необхідність подальшого дослідження, оскільки без наукового аналізу теоретичних і практичних проблем продовження реформування державного сектора, підвищення його ефективності та відродження на цій основі сталого економічного зростання української економіки неможливе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам визначення сутності та особливостей функціонування державного сектора економіки присвятили свої дослідження вітчизняні та зарубіжні вчені. Найбільшу увагу проблемам функціонування державного сектора приділяють: Є. Балацький [5], С. Біла [7], А. Гальчинський [9], О. Головінов [11], О. Длугопольський [16], Я. Ларіна [18], Д. Медведєв [23], С. Мочерний [17], О. Оболенський [25], М. Чумаченко [13] та

інші. Крім того, зазначене коло питань знайшло своє відображення у працях таких російських науковців, як А. Бабич [4], А. Віссаріонов [8], А. Ілларіонов [31], Т. Морозова [12], Л. Ходов [31], Л. Якобсон [33] та інші. Щодо західних авторів, то визнаними прибічниками державного втручання є, як відомо, А. Вагнер [6], Дж. Гелбрейт [10], Дж. Кейнс [20], А. Маршалл [22], В. Ойкне [26] та інші.

Невирішені частини загальної проблеми. Актуальність дослідження державного сектора підсилюється невирішеністю низки питань щодо його функціонування в економіці. Зокрема, досі немає чіткої стратегії розвитку державного сектора, неузгоджені такі базові поняття, як державний сектор і державна власність, неоднозначно трактується поняття державного сектора вітчизняними та зарубіжними науковцями. Результати досліджень свідчать про те, що проблема визначення державного сектора залишається відкритою і однозначної відповіді на це питання не існує.

Мета дослідження. Виокремити підходи до визначення державного сектора, дослідити сутність таких понять, як «економічне управління», «керівництво» та «регулювання», визначити напрями удосконалення державного сектора економіки.

Основні результати дослідження. Слід зазначити, що однозначного тлумачення сутності державного сектора не існує. Визначення державного сектора на правовому рівні у межах законодавств різних країн різні. У навчальній і науковій літературі з цього приводу також не існує єдиного підходу. Це стосується не тільки вітчизняної, але й західної науки.

Слід зазначити, що існує 4 підходи до визначення змісту поняття державного сектора: 1) суб'єктний; 2) об'єктний; 3) сегментно-секторний; 4) за формою власності.

Основним критерієм у суб'єктному підході є наявність суб'єктів підприємницької діяльності [8; 17].

Поняття суб'єкта державного сектора економіки в українському законодавстві згадується у ст. 22 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. [24, 53]. У трактуванні цього документа суб'єктами державного сектора економіки є суб'єкти, які діють на основі тільки державної власності, а також суб'єкти, державна частина в статутному фонді яких перевищує 50% або є величиною, що забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Державний сектор в економіці – сукупність державних підприємств, компаній, організацій та установ, які займаються господарською діяльністю і якими керують державні органи або призначені і найняті ними особи [17, 158].

Найбільш повний перелік суб'єктів державного сектора наводять О. Віссаріонов та І. Федорова. Державний сектор, на їх думку, включає державні унітарні підприємства (на правах господарського відання та оперативного управління), державні установи, господарські товариства (відкриті акціонерні товариства) з часткою державної власності, яка перевищує 50% статутного капіталу, а також відкриті акціонерні товариства з державною участю, в яких держава наділена правом «золотої акції» [17, 158]. Віднесення до державного сектора економіки акціонерних товариств з державною участю є суперечливим і неоднозначним.

Основним критерієм визначення державного сектора в об'єктному підході є наявність об'єктів підприємницької діяльності [5; 31; 33].

Зустрічаються розбіжності у трактуванні представництва «державний сектор економіки» серед зарубіжних, зокрема російських науковців, які приділяють дедалі більшу увагу проблемам його функціонування. Зокрема Л. Ходов визначає його як «комплекс господарських об'єктів, які повністю або частково належать центральним і місцевим державним органам влади» [31, 42].

Л.І. Якобсон вважає, що державний (суспільний) сектор – це сукупність ресурсів економіки, які знаходяться в розпорядженні держави [33, 12].

Сучасний економічний словник Б. Райзберга пропонує таке тлумачення: «державний сектор – це сукупність господарюючих об'єктів, які здійснюють економічну діяльність і перебувають у державній власності, управляються державними органами або призначеними та найманими ними особами» [28, 67].

На думку Є.В. Балацького, державний сектор внутрішньо динамічний, тому що є сукупністю діючих економічних об'єктів [5, 25].

Основним критерієм визначення державного сектора в сегментно-секторному підході є наявність частини економіки в ньому [21; 27; 29].

На думку С.Н. Лапіної та Н.Д. Лелюхіна, державний сектор – це частина економіки, яка знаходиться у власності держави і служить матеріальною основою для виконання державою поставлених цілей: державного управління, національного захисту, охорони суспільного порядку, екологічної безпеки, розвитку науки, структурної перебудови економіки, соціального забезпечення населення, вирішення регіональних проблем [27].

Державний сектор економіки виробляє такі економічні та соціальні блага, які приватний сектор або не виробляє взагалі, або неефективний при їх створенні. До цих благ відносять забезпечення колективної безпеки членів суспільства. Сюди також відносять захист від зовнішніх втручань і внутрішню безпеку; вирішення проблеми екологічної безпеки; забезпечення рівних можливостей реалізації прав особистості на освіту, охорону здоров'я, зайнятість, соціальне забезпечення.

Крім того, на макроекономічному рівні в багатьох країнах світового товариства саме державний сектор вирішує питання оздоровлення і підтримання галузей, які забезпечують найбільш загальні умови виробничо-господарської діяльності, а також вирішують задачу прискорення науково-технічного прогресу. Це, насамперед, все галузі виробничо-господарської інфраструктури: енергетика, зв'язок, транспорт, фундаментальні наукові дослідження, воєнна промисловість в цілому, авіакосмічна й атомна промисловість [32, 136].

В «Економіксі» зазначається, що «державний сектор – частина економіки країни, повністю контрольована державою» [21, 385]; а в «Словнику сучасної економіки Макміллана» під державним сектором розуміється «частина економіки, що перебуває в державній власності, на відміну від тієї, яка перебуває в приватній власності» [29, 116].

Підхід щодо форми власності полягає в тому, що поняття «державний сектор» і «державна власність» ототожнюються. В державний сектор включають землю й інші природні ресурси, майно, яке закріплюється за державними підприємствами, державну скарбницю [4, 15], й з цим ми згодні.

Слід зазначити, що в основному поняття «державна власність» і «державний сектор» співпадають, але поняття «державний сектор» ширше за об'ємом, тому що враховує життєдіяльність усіх державних органів та самої держави.

Правовому процесу становлення нових інститутів власності в Україні притаманний еволюційний характер. Слід зазначити, що кожен новий етап урегулювання відносин власності передбачає прийняття відповідних законів і доповнень до них, наприклад, прийняття нових Цивільного і Господарського кодексів, які набрали чинності 1 січня 2004 року. Відповідно до ст. 326 Цивільного кодексу України, до державної власності віднесене майно (у т.ч. і кошти), що належить державі, право власності на яке від імені і в інтересах країни здійснюють органи державної влади [1]. До прийняття цього кодексу межі державного сектора окреслювалися поняттям державної власності (розділ 5 Закону України «Про власність» [2]). Це свідчить про те, що поняття власності є в українському законодавстві ключовим для визначення поняття державного сектора.

Державна власність – це та частина економіки, яка належить державі, а функціонування її суб'єктів створює державний сектор економіки, тобто ту частину економіки, якою керує держава.

Наведений вище аналіз визначень поняття «державний сектор» дає можливість стверджувати, що підходи до визначення цього поняття в кожній країні різні; спільним є те, що критерієм віднесення господарюючих об'єктів до державного сектора є факт державної власності підприємств і оперативного управління державою їх діяльністю.

Виходячи з вищезазначеного, доцільно сформулювати таке визначення: державний сектор – це сукупність економічних та управлінсько-регуляторних відносин, пов'язаних із накопиченням, розподілом і використанням державної власності та виконанням соціально-економічних функцій, спрямованих на забезпечення населення країни необхідними життєвими благами, вирішення проблем техногенної екологічної безпеки; забезпечення рівних можливостей реалізації прав особистості на освіту, охорону здоров'я, зайнятість, соціальне забезпечення.

Протилежної думки дотримується Є.В. Балацький, який вважає ототожнення понять «державна власність» і «державний сектор» недоцільним, оскільки в їхній сутності закладене розходження. «...Державна власність, – зазначає Є.В. Балацький, – статична за своїм походженням, характеризує кумулятивний (накопичений) матеріально-речовинний потенціал держави ... і сама по собі державна власність нефункціональна. Державний сектор, навпаки, внутрішньо динамічний, тому що це сукупність діючих економічних об'єктів. З огляду на критерій функціональності, покладений в основу поняття державного сектора, останній характеризує поточний матеріально-речовинний потенціал держави» [5, 25].

Наведений вище аналіз визначень поняття «державний сектор» дає можливість стверджувати, що в цілому підходи до визначення цього поняття в різних країнах ідентичні, а критерієм віднесення господарюючих об'єктів до державного сектора є факт державної власності підприємств та оперативного управління державою їхньою діяльністю.

Проаналізуємо поняття, якими керуються у ринковій економіці при створенні, функціонуванні та існуванні державного сектора, а саме – «економічне управління», «керівництво» та «регулювання».

В додатку 2 «Методики визначення питомої ваги державного сектору в економіці» [3] зазначається, що державне управління є одним із видів економічної діяльності за класифікацією видів економічної діяльності.

Державне управління – це цілеспрямований регулятивний вплив держави на розвиток і функціонування суспільних процесів (в тому числі окремих його підсистем – економіки, права, політики тощо), а також на діяльність окремих індивідів, колективів, соціальних верств і груп. Основними об'єктами управління економікою є: суспільне виробництво в цілому (загальна форма), окремі сфери, галузі народного господарства, окремі сфери суспільного відтворення, певні елементи (або підсистеми) економічної системи (відносини власності, продуктивні сили, техніко-економічні відносини тощо – часткова форма) та окремі підприємства, фірми, компанії, організації й установи (одиночна форма) [18, 480].

Існуючі у вітчизняній літературі формули управління економікою демонструють відсутність необхідної уніфікації термінології, тісно пов'язаної з процесом ринкового господарства, а отже, і з державним сектором економіки. Мова йде, насамперед, про співвідношення і взаємозв'язок таких понять, як «економічне управління», «керівництво» та «регулювання».

В основі виникнення категорії «управління» лежать: 1) суспільний поділ праці, її кооперація та 2) відносини власності. Властивістю першого чинника (кооперації праці) є наявність управляючого суб'єкта, який здійснює функції звіту та розподілу ресурсів, координацію всіх видів господарської діяльності. Виконання цих «особливих» функцій в межах кооперації забезпечується правом власності управляючого органу.

Поняття «керівництво» пов'язане з надбудовою і відображає, насамперед, соціально-політичну діяльність. Якщо сутність управління суспільним виробництвом полягає в забезпеченні максимальної відповідності виробничих відносин досягнутому рівню розвитку продуктивних сил, то система ринкового керівництва забезпечує відповідність, взаємодію і взаємозбагачення відносин.

Спад економіки та низькі темпи її розвитку – це практичний результат планомірного використання об'єктивних законів ринкової системи господарювання. Це наслідки управління економікою, зниження рівня керівництва народногосподарським комплексом і суспільством в цілому.

Таким чином, керівництво включає в себе регулювання й управління процесом ринкового господарювання та цілеспрямовану діяльність держави, яка забезпечує необхідну узгодженість у розвитку всього комплексу соціальних та економічних процесів в країні. Керівництво й економічне управління – це різні способи впливу суб'єкта на об'єкт господарювання. Суб'єктом управління всім народногосподарським комплексом є вищі керівні органи держави: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України. Процес управління цими органами характеризується категорією «керівництво».

В процесі економічного управління своє вираження знаходять складні взаємозв'язки, які виникають у галузях і сферах (сфера матеріального і нематеріального виробництва) та формах власності.

Поняття керівництво вужче, ніж управління. Управління як цілеспрямована діяльність може здійснюватися в будь-якому середовищі – в природі, техніці, суспільстві, тоді як керівництво стосується тільки суспільних явищ. Керівництво за змістом вужче ніж управління, оскільки суспільство є складовою частиною природи, матеріального світу.

Важливе місце в теорії управління належить також категорії «регулювання». Регулювання (походить від лат. *regula* – правило, норма) іноді відрізняється від управління. Відомо, що ринкове господарювання – безперервний процес, який потребує безперервного управління. Управління безперервним процесом суспільного виробництва, управління як планомірні дії, спрямовані на оптимальне збереження цього процесу при даному рівні його організації, можна назвати регулюванням. Також це безперервний контроль за виробництвом і рівнем затрат та застосування комплексу певних управлінських дій з метою оптимізації контролюючих процесів.

Регулювання володіє «виконавським» комплексом функцій, які здійснюються за заданою програмою, тобто воно покликане слугувати лише реалізації задач, які поставлені перед суспільним виробництвом. Розробку і вираз суспільних цілей господарювання, визначення підцелей нижчих органів господарювання, обґрунтування економічної основи господарської компетенції здійснюють економічне управління та керівництво.

У практиці ринкового господарювання економічне управління включає регулювання як свій внутрішній елемент. Той, хто управляє на основі прогнозування, планування, програмування, стимулювання і контролю, уже не регулює, тому що робить більше. Отже, економічне управління та регулювання недоцільно не тільки протиставляти, але й ототожнювати, оскільки кожне з них має свої особливості.

До початку 80-х рр. XX ст. сформувався новий напрямок у західній економічній науці – економіка державного сектора. Ця наука ґрунтується на дослідженні сутнісних і функціональних характеристик товарознавства, наданого державою. Як зазначає Р.П. Інмен, «за три останніх десятиліття ми, можливо, були свідками величезного просування в розумінні ролі, сили й слабкості держави як економічного інституту» [34, 10].

Інколи в науковій літературі поняття державного сектора замінюється або ж поглинається поняттям «публічного сектора», який, у свою чергу, трактується як сукупність усіх видів діяльності, регульованих публічним правом. До публічного сектора також включаються процеси встановлення юридичних та адміністративних правил. Цей погляд представлений у праці Д. Біля [6, 8].

Однак розвинені країни, як правило, використовують держсектор як інструмент коректування апріорних «провалів» ринку. Країни з перехідною економікою застосовують принцип концентрації держсектора у стратегічно важливих галузях, незалежно від того, чи належать підприємства цих галузей до природних монополій, підприємств, які виробляють суспільні товари тощо, чи ні.

На думку А. Гальчинського, розглядаючи державний сектор, а саме перспективи держави, ми маємо бути свідомими того, що в сучасному світі справді відбувається глибока системна реконструкція функцій держави [9, 119]. Така реконструкція пов'язана не лише з суто глобальними процесами, а насам-

перед із утвердженням основних засад постіндустріального інформаційного суспільства. Це — незаперечна істина. Однак ідеться зовсім не про те, що держава зникає, самозаперечується. Насправді зникає традиційна (класична) держава індустріального суспільства, звична для нас держава модерністської культури. Водночас на наших очах у великих муках (ще, природно, повною мірою не визначивши своїх базових засад) народжується держава нового типу — держава постновітньої сучасності. Проблема можливої федералізації ЄС прямо і безпосередньо кореспондується з цим процесом.

А. Гальчинський погоджується з тим, що науковці небезпідставно вказують на протилежне: в сучасному світі держава втрачає свою традиційно визначальну функцію — функцію забезпечення економічного зростання. Ефективнішим суб'єктом відповідної функції стають транснаціональні корпорації, яким держава лише заважає. Це ж саме можна сказати і про міжнародні інституції, у т.ч. й про Євросоюз, які мають об'єктивні можливості системніше, ніж держава, взаємодіяти з відповідними корпораціями у питаннях економіки. Держава має діяти по-новому. Для цього вона повинна взаємодіяти з транснаціональними корпораціями, а не відходити на задній план.

Вчений не називає процеси девальвації економічної функції «ерозією» держави загалом. Насправді відбувається функціональна реструктуризація держави — витіснення (поки що — послаблення) її економічних преференцій і надання пріоритетності гуманітарними прерогативами. Це повною мірою кореспондується з логікою сучасного цивілізаційного процесу, відповідно до якої місце людини в тій чи іншій суспільній ієрархії перестає визначатися суто економічними та матеріальними постулатами. Ці постулати відсуваються на задній план суспільних відносин. Натомість знання та інформація, безпосереднім носієм яких є людина, набувають статусу основної форми багатства суспільства, його базового виробничого ресурсу.

Не можна не враховувати й інших гуманітарних преференцій, нехтувати тим, що основи нового — справедливого, як нам того хочеться, — світоустрою формуватимуться передусім у сфері морально-світоглядних трансформацій, у процесі яких провідну роль відіграватимуть світоглядні, етичні, психологічні, моральні та релігійні цінності окремих народів. Тож з огляду і на цей аспект постіндустріального розвитку, можна сказати, що зосередження державою уваги на проблемах нематеріальної сфери — це, швидше, процес її осучаснення, а не деградації [9, 113].

Сьогодні вкрай назрілою необхідністю є розробка напрямів удосконалення державного сектора економіки України. Зокрема, шляхом:

1. Вироблення концепції формування структури державного сектора економіки, яка значною мірою залежить від особливостей національної економіки, національного погляду на роль державного сектора та поглядів домінуючої у цей момент економічної школи, яка має вплив на уряд та формує економічну політику держави.

Можна стверджувати, що в Україні ця концепція відсутня. Досі не існує єдиного, розробленого й затвердженого на державному рівні документа, який визначає принципи формування державного сектора, остаточно не розроблений і не прийнятий Закон України «Про управління об'єктами державної

власності» (роботу над цим правовим актом розпочато у 1998 р.), а численні нормативні документи, які регулюють функціонування об'єктів державного сектора, не формують єдиної політики. Про це, зокрема, свідчить зміна списків підприємств, які не підлягають приватизації, розповсюджена практика дострокового розкріплення закріплених у державній власності контрольних і заблокованих пакетів акцій, низька активність представників держави при реалізації державних корпоративних прав тощо.

Насамперед концепція формування структури держсектора покликана стимулювати реалізацію основної функції державного сектора – задоволення суспільних потреб. Таким чином, об'єкти державного сектора можна поділити на два типи:

- об'єкти, покликані безпосередньо задовольняти суспільні потреби, такі як оборона, забезпечення мінімально необхідних соціальних гарантій, виробництво у сфері природних монополій. Діяльність таких об'єктів має регулюватися нормами публічного права (прикладом об'єктів такого типу можуть бути казенні підприємства);

- об'єкти, що опосередковано задовольняють суспільні потреби, тобто ті об'єкти, в особі яких держава виступає як «підприємець» і діє з метою наповнення дохідної частини бюджету (як правило – це пакети акцій, що належать державі), діяльність об'єктів цієї групи має регулюватися нормами приватного права.

2. Прийняття низки законів, передусім, Закону України «Про державний сектор економіки України», положення якого повинні містити такі складові:

- сутність поняття «державний сектор економіки» та споріднених з ним понять;

- механізм створення, реєстрації, умови існування та ліквідації інституційних одиниць державного сектора;

- об'єкт (сукупність інституційних одиниць державного сектора, система управління ними та взаємовідносини з інституційними одиницями інших секторів національної економіки) та суб'єкт (система органів державної влади та створені нею інституції у межах повноважень, визначених законодавством України) державного сектора;

- мета (розбудова національної моделі державного сектора, яка характерна ринковій економіці, історичним, культурним особливостям країни), цілі (формування інституційного середовища; подолання монополізму державної власності на ресурси та у сфері розподілу створених благ; удосконалення форм і методів економічної активності державного сектора; макроекономічна стабілізація та стале економічне зростання) та принципи функціонування й управління інституційних одиниць державного сектора (принципи управління інституційними одиницями державного сектора).

Назрілою є також потреба у прийнятті Закону України «Про Фонд державного майна України», що дозволить захистити органи приватизації від необгрунтованого втручання в їхню діяльність політиків і чиновників високого рівня, а також підвищити відповідальність керівників органів приватизації за кінцеві результати своєї роботи [15, 13]. Водночас слід внести відповідні зміни до класифікації інституційних секторів економіки України, законів України

«Про підприємства в Україні», «Про власність», «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства» та інших кореспондуючих законодавчих і нормативних актів.

3. Приведення функцій і завдань державного сектора у відповідність до його потенціалу, оскільки в Україні спостерігається невідповідність між намаганнями держави жити за європейськими стандартами та можливостями економіки. На теперішньому етапі потенціал державного сектора необхідно сконцентрувати на виконанні таких п'яти загальних першочергових фундаментальних задач, окреслених спеціалістами Світового банку [12, 11]: утвердження основ законності; підтримання збалансованої політичної обстановки, включаючи забезпечення макроекономічної стабільності; фінансування базових соціальних послуг та інфраструктури; підтримка незахищених груп населення; захист навколишнього середовища.

Водночас важливе значення має нарощування потенціалу та підвищення дієздатності державного сектора економіки, що дозволить з часом істотно підвищити рівень добробуту людей.

4. Підвищення гнучкості державного сектора та наближення його до проблем людини шляхом забезпечення широкого публічного обговорення головних напрямів і пріоритетів політики, заохочення безпосередньої участі споживачів громадських благ у розробці, реалізації та моніторингу їх надання на місцевому рівні тощо [12, 26] шляхом розвитку мережі недержавних неприбуткових організацій, діяльність яких частково або повністю фінансуватиме держава.

5. Важливим напрямом підвищення ефективності державного сектора України є створення сприятливих умов для його подальшого розвитку з урахуванням потреб окремих регіонів, галузей і підприємств, важливості того чи іншого об'єкта для економіки країни. У зв'язку з цим доцільними будуть заходи щодо створення сприятливого макроекономічного середовища, яке забезпечує високу ефективність функціонування національної економіки в цілому та окремих її секторів.

Висновки. Дослідження державного сектора та напрямів його удосконалення в умовах ринкової трансформації економіки України дає змогу зробити такі висновки:

- аналіз різних підходів до визначення державного сектора свідчить про те, що в процесі реформування економічної системи потрібне хоча б тимчасове посилення державного втручання, що сприятиме підвищенню ефективності державного сектора;

- система управління державним сектором економіки в Україні не склалася остаточно і зазнає еволюційних змін. Проведені дослідження економічних умов і процесів, які відбуваються в Україні, показали, що в державному секторі активно формуються нові господарські об'єднання у вигляді інтегрованих структур. Це дозволить подолати негативні наслідки приватизації державної власності, яка супроводжувалась розпадом радянських економічних структур;

- удосконалення державного сектора економіки України необхідне і можливе шляхом: 1) вироблення концепції формування структури державного сектора економіки; 2) прийняття низки законів, передусім Закону України «Про державний сектор економіки України», Закону України «Про Фонд дер-

жавного майна України» тощо; 3) узгодження функцій і завдань державного сектора з його потенціалом у зв'язку з неузгодженістю між намаганнями держави жити за європейськими стандартами та можливостями економіки; 4) підвищення гнучкості державного сектора та наближення його до проблем людини шляхом забезпечення широкого публічного обговорення головних напрямів і пріоритетів політики; 5) посилення заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією в державних структурах; 6) створення сприятливих умов для його подальшого розвитку з урахуванням потреб окремих регіонів, галузей і підприємств, важливості того чи іншого об'єкта для економіки країни.

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV // zakon1.rada.gov.ua.

2. Про власність: Закон України від 07.02.1991 №697-XII // zakon1.rada.gov.ua.

3. Про затвердження Методики визначення питомої ваги державного сектору в економіці: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державного комітету статистики України, Фонду державного майна України від 04.11.2003 №307/375/1963 // zakon1.rada.gov.ua.

4. *Бабич А.М., Павлова Л.Н.* Государственные и муниципальные финансы: Учеб. для ВУЗов. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. – 687 с.

5. *Балацкий Е.В.* Проблемы оценки масштабов и эффективности государственного участия в экономике // Вестник Московского университета. – Сер. 6: Экономика. – 1997. – №6. – С. 22–44.

6. *Биль Д.* Закон Вагнера: введение к последней версии статьи Адольфа Вагнера, опубликованной в 1911 г., и её перевод // Журнал европейской экономики. – 2004. – Т. 3 (№1). – С. 5–16.

7. *Біла С.* Структурна політика в системі державного регулювання трансформаційної економіки / Українська академія держ. управління при Президенті України. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 407 с.

8. *Виссарионов А., Федорова И.* Государственный сектор российской экономики: контуры бюджетного регулирования // Проблемы теории и практики управления. – 2002. – №1. – С. 52–56.

9. *Гальчинський А.* Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. Методологічні аспекти: Наук. видання. – К.: Либідь, 2006. – 312 с.

10. *Гелбрейт Дж.К.* Суспільство блага. Пора гуманності. – К.: Скарби, 2003. – 160 с.

11. *Головінов О.М.* Держава у ринковому середовищі: питання теорії: Монографія. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2007. – 279 с.

12. Государственная экономическая политика: Учеб. пособие / Морозова Т.Г., Потрубач Н.Н., Пыльнева Т.Г., Шутова Т.В.; Під ред. Т.Г. Морозової. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 256 с.

13. Государственный сектор промышленности в системе экономического регулирования / Чумаченко Н.Г., Червова Л.Г., Кузьменко Л.М., Метлова Л.П., Лященко В.И.; НАН Украины; Институт экономики промышленности; Науч. ред. Н.Г. Чумаченко. – Донецк, 2003. – 330 с.

14. Государство в меняющемся мире / Всемирный банк. Отчет о мировом развитии – 1997 (краткое содержание) // Вопросы экономики. – 1997. – №7. – С. 4–34.

15. *Григоренко Є.М.* Приватизація 2001 року. Якою вона буде? // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2001. – №2. – С. 10–14.

16. *Длугопольський О.В.* Теорія економіки державного сектора: Навч. посібник / Тернопільський національний економічний ун-т. – Т.: Економічна думка, 2007. – 488 с.

17. Економічний енциклопедичний словник: У 2-х т. – Т. 1 / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.; За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616 с.

18. Економічний енциклопедичний словник: У 2-х т. – Т. 2 / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.; За ред. С.В. Мочерного. – Львів: Світ, 2006. – 563 с.

19. *Канищенко Л.А., Ковальчук Т.Т.* Экономическое управление в системе социалистического хозяйствования. – К.: Вища школа; Изд-во при Киев. ун-те, 1980. – 296 с.

20. *Кейнс Дж.М.* Общая теория занятости, процента и денег / Ассоциация российских вузов; Н.Н. Любимов (пер. с англ.). – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.

21. *Макконнелл К.Р., Брю С.Л.* Экономикс: Принципы, проблемы и политика: – В 2-х т. / Пер. с англ. 11-го изд. – М.: Республика, 1992. – Т. 2. – 400 с.

22. *Маршалл А.* Принципы економічної науки: Реферат підручника / В.М. Фешенко (референт-уклад.). – К.: УМКЦентр, 2001. – 216 с.

23. *Медведев Д.М.* Розвиток державного сектора економіки в Україні: Дис... канд. екон. наук: 08.02.03 / НАН України; Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2006. – 194 с.

24. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / Кол. авт.: Знаменський Г.Л., Хахулін В.В., Шербина В.С. та ін.; За заг. ред. В.К. Мамутова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 688 с.
25. *Оболєнський О.Ю.* Організаційний механізм регулювання економіки: Дис... д-ра екон. наук: 08.02.03 / Національний ін-т стратегічних досліджень. – К., 2000. – 431 с.
26. *Ойкен В.* Основы национальной экономии / В.С. Автономова (общ. ред.). – М.: Экономика, 1996. – 352 с.
27. Популярная экономическая энциклопедия / Гл. ред. А.Д. Некипелов; Ред.кол.: В.С. Автономов, О.Т. Богомолов, С.П. Глинкина и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2001. – 367 с.
28. *Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.* Современный экономический словарь. – 2-е изд. – М.: ИНФРА, 1999. – 477 с.
29. Словник сучасної економіки Макміллана / Пер. з англ. – К.: АртЕк, 2000. – 640 с.
30. Феномен України: реформи 1991–2004 гг. / Ткаченко А.Н., Алексеев А.А., Иларионов В.В., Рыбачук В.П., Степанов П.С.; За ред. А.Н. Ткаченко. – К., 2004. – 602 с.
31. *Ходов Л.Г.* Основы государственной экономической политики: Учебник. – М.: Изд-во БЕК, 1997. – 332 с.
32. Энциклопедический словарь. Современная рыночная экономика. Государственное регулирование экономических процессов / Общей ред.: д.э.н., проф. В.И. Кушлин, д.э.н. проф., член-корр. РАН В.П. Чичканов. – М.: Изд-во РАГС, 2004. – 744 с.
33. *Якобсон Л.И.* Экономика общественного сектора: Основы теории государственных финансов: Учебник. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 319 с.
34. *Intan R.P.* Markets, Governments, and the "New" Political Economy / Handbook of Public Economics. Vol.2. Ed. By A.J. Auerbach. – North-Holland, 1986–1987. – 649 p.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2008.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Малий та середній бізнес в Україні. Навч. посібник. – К.: НАУ, 2003. – 368 с. Ціна без доставки – 15 грн.

Авторський колектив: **В. Є. Сахаров, Я. В. Белінська, О. В. Зав'ялова, О. Ю. Пащенко, Н. І. Норіцина, І. Л. Радченко, Ж. М. Пустовіт, В. В. Ковтунець**

Запропонований навчальний посібник є результатом співпраці викладачів Національної академії управління та Університету Центрального Ланкаширу (Велика Британія) у рамках проекту REAP (Регіональне академічне партнерство), здійсненого у 1998–2002 рр. під егідою Британського Фонду Ноу-Хау та Британської Ради в Україні.

У посібнику читачам пропонуються сім модулів, що охоплюють найбільш важливі теоретичні і практичні аспекти становлення і розвитку малого та середнього бізнесу, спираючись на багатий міжнародний досвід і вже існуючу вітчизняну практику роботи у даній сфері.